

UPPSALA
UNIVERSITET

REMISSVAR

2021-04-27 UFV 2021/275
U2020/05545

Handläggare:
Tom Petersson,
planeringsavdelningen
tom.petersson@uu.se
0704250277

Remiss av SOU 2020:59, Innovation som drivkraft – från forskning till nytta

Uppsala universitet (UU) har beretts möjlighet att yttra sig över SOU 2020:59, *Innovation som drivkraft – från forskning till nytta*. Remissvaret har utarbetats av en arbetsgrupp bestående av professor Anders Malmberg, Gunilla Lundmark VD UU Invest, Malin Graffner Nordberg chef UU Innovation, Jenny Nordquist chef UU Samverkan och utredare Tom Petersson. Yttrandet har beretts med Samverkansrådet, rektors ledningsråd och universitetets konsistorium.

Bakgrund och sammanhang

Utredningen adresserar frågor av stor betydelse för såväl högskolesektorn som den svenska samhällsekonomin som helhet. Utredningen har två centrala utgångspunkter som i mångt och mycket styr analysen och vägleder utformningen av förslagen. Den första är att stödet för att nyttiggöra resultat från forskning och andra kunskaper tillkomna vid högskolan ska bli mer likvärdigt över hela landet. Den andra är att innovationsstödet inte bara ska avse resultaten av forskning utan även övriga anställda och studenter ska erhålla stöd för innovation och entreprenörskap.

Uppsala universitet anser att båda dessa utgångspunkter, även om de kan förefalla rimliga, bidrar till att utredningen på några helt avgörande punkter hamnar fel. Därför inleds remissyttrandet med ett principiellt resonemang om svensk forsknings-, utbildnings- och innovationspolitik.

Svenska staten satsar årligen ca 41 miljarder kronor på forskning vid universitet och högskolor, varav knappt hälften som basanslag för forskning och utbildning direkt till lärosätena (ca 18 miljarder kronor år 2020), och drygt hälften via forskningsråd och andra myndigheter (ca 23 miljarder kronor år 2020). Det är således av vikt att det finns fungerande system, vid lärosätena och i det omgivande samhället, som kan bidra till att den forskning som utförs får genomslag och gör nytta i samhället och därmed bidrar både till nationell innovationskraft och till att möta de stora utmaningar Sverige och världen står inför.

Forskningen inom den svenska högskolesektorn utförs huvudsakligen vid sex breda universitet (ca 24 miljarder kronor) och sex specialiserade universitet (ca 14 miljarder kronor). Dessa forskningsuniversitet är geografiskt lokaliserade över hela landet, från Lund i söder till Luleå i norr. Därutöver genomförs viss forskning vid fem yngre universitet (ca 1,5 miljarder kronor) samt vid ytterligare ett 25-tal högskolor, konstnärliga högskolor och enskilda utbildningsanordnare (sammanlagt ca 1,5 miljarder kronor).

Forskningens relativa koncentration till ett antal etablerade universitet är ett resultat av dels att det statliga basanslaget i hög grad fördelas dit, dels att dessa universitet i kraft av kritisk massa och excellens i forskningens kvalitet samt vetenskapliga och samhällseliga genomslag erhåller huvudparten av de forskningsmedel som fördelas i konkurrens via forskningsråd men även andra offentliga och privata forskningsfinansiärer, i Sverige och internationellt.

Den relativa koncentrationen av offentliga forskningsresurser ifrågasätts ibland men den har lett till att Sverige, sett till sin ringa storlek, har ett antal internationellt väl ansedda universitet. Tre eller fyra svenska universitet rankas regelbundet bland världens 100 främsta lärosäten och ytterligare några bland de 200 främsta. I internationella mätningar av innovationsklimat hamnar Sverige i topp (se t.ex. European Innovation Scoreboard 2020). Den långsiktiga satsningen på nationell och internationell forsknings- och utbildningsexcellens genom en strategisk fokusering av resurser har i stort fungerat väl.

Dessutom, för att Sverige som kunskapsnation ska kunna medverka fullt ut i de storskaliga satsningarna på forskning och innovation inom Horizon Europe, krävs ett fortsatt starkt stöd till de internationellt sett ledande svenska lärosätena.

Drygt 400 000 individer deltar i högre utbildning årligen i Sverige. Omräknat till helårsstudenter motsvarar det drygt 300 000. 60 procent av dessa studerar vid de etablerade forskningsuniversiteten, 17 procent vid de fem yngre universiteten och 23 procent vid övriga högskolor (inklusive konstnärliga högskolor och enskilda utbildningsanordnare).

Studenter i högre utbildning är en avgörande resurs för Sveriges framtida utveckling. I sina framtida yrkesroller ska de bidra med sin kunskap och sin kompetens inom samhällets alla sektorer och i en rad olika professioner och roller, inklusive som innovatörer, entreprenörer och egenföretagare. I de fall där studenters projekt- eller examensarbeten genererar resultat som, liksom forskningsresultat, kan nyttiggöras via

kommersialisering, samverkan eller i annan form kan detta stödjas redan idag.

För svenska lärosäten är samverkan och nyttiggörande en integrerad del av både forskning och utbildning. Den sker genom en rad aktiviteter som syftar till att på olika sätt exponera både forskare och studenter för aktuella samhällsutmaningar.

När det gäller forskningsresultat utgår arbetet ifrån det så kallade lärarundantaget, som innebär att den enskilda forskaren äger forskningsresultaten, medan det åligger lärosätet att uppmuntra och stödja forskare att finna vägar att nyttiggöra resultaten. Man kan diskutera om detta är en optimal ordning men det är vad de svenska lärosätena har att förhålla sig till.

Lärosätena arbetar i flera geografiska skalor: lokalt/regionalt, nationellt och internationellt. När det gäller innovationsstödet är den regionala arenan och det regionala sammanhanget särskilt viktiga. Universitetens innovationskontor och holdingbolag samverkar med andra privata och offentliga regionala aktörer i till exempel teknikparker och företagsinkubatorer och ingår därmed i *regionala innovationssystem*.

Den geografiska närheten, som underlättar fysiska möten, relationsbyggande och tillit, är en framgångsfaktor i den långsiktiga samverkan mellan dessa aktörer. De fall som i innovationsstödsutredningen lyfts fram som de mest välfungerande och framgångsrika exemplen i Sverige, inklusive Uppsalas innovationssystem, kännetecknas just av kombinationen av kritisk massa i forskningsbasen kombinerat med välutvecklat samarbete mellan olika aktörer.

Internationell forskning om innovationskraft understryker dessa faktorer. Innovationer uppstår som ett resultat av interaktiva processer, där aktörer med komplementära kompetenser samspelar och kombinerar kunskaper på nya sätt i strävan att lösa utmanande problem.

För välfungerande innovationssystem är det således viktigt med geografisk närhet där många komplementära kompetenser och funktioner kan samverka.

Synpunkter på utredningen och dess förslag

Mot denna bakgrund menar Uppsala universitet att utredningens utgångspunkter om att alla lärosäten - oavsett forskningsintensitet eller profil - ska ha ett likvärdigt innovationsstöd och att innovationsstödet inte primärt ska vara kopplat till forskningen utan även inkludera studenter och övriga anställda, i flera avseenden leder till felaktiga slutsatser och oacceptabla förslag.

Uppsala universitet avvisar därför de förslag som innebär att viktiga funktioner lyfts bort från den regionala innovationsmiljön och förs över i en centraliserad, nationell struktur.

Uppsala universitet avvisar även förslaget till finansiering av nya satsningar som i praktiken skulle innebära att betydande forskningsresurser omfördelas från dagens forskningsuniversitet till övriga universitet och högskolor, genom att 340 miljoner kronor av basanslagsmedel till stor del skulle användas för att bygga innovationsstödssystem vid lärosäten med idag obetydlig forskningsvolym.

Uppsala universitet avstyrker således utredningens huvudförslag. I det följande kommenteras enskilda förslag något mer utförligt, och i några fall förs resonemang om alternativa lösningar.

Utredningen föreslår att sammanlagt 340 miljoner kronor anvisas för olika riktade åtgärder och att dessa finansieras via omfördelning av existerande basanlag. Uppsala universitet avstyrker detta förslag.

Idag finns 13 innovationskontor och 18 holdingbolag. Utredningen föreslår att fler lärosäten får möjlighet att bilda innovationskontor och holdingbolag. Uppsala universitet ifrågasätter om det är en klok ordning. Det fordras viss kritisk massa för att sådana verksamheter ska kunna attrahera och bygga upp tillräcklig kompetens. Det är sannolikt bättre att flera lärosäten samarbetar runt dessa stödresurser. Den så kallade Fyrklöverns gemensamma innovationskontor är ett gott exempel (Karlstads universitet, Linnéuniversitetet, Mittuniversitetet, Örebro universitet).

Utredningen föreslår att de statliga holdingbolag som är knutna till lärosätena inte längre ska kunna utföra sitt viktigaste uppdrag, nämligen att genom småskaliga investeringar i mycket tidiga skeden stötta utvecklingen av nya företag som etableras för att nyttiggöra forskning. Istället skulle ett statligt nationellt Finanseringsbolag bildas med syfte att centralisera investeringsbesluten. Uppsala universitet avvisar detta förslag, som skulle rasera verksamheten vid de lärosäten där holdingbolagens investeringsverksamhet fungerar utmärkt och ingår som en viktig och integrerad del ett välfungerande innovationsstödssystem, såsom är fallet i bland annat Uppsala.

För de lärosäten som inte har denna funktion idag, eller där den inte fungerat väl, kan ett kompletterande erbjudande behövas. Mot bakgrund av Riksrevisionens kritik om att den statliga riskkapitalförsörjningen är svåröverskådlig och inte når regeringens övergripande målsättningar inom området (RIR

2014:1) är det dock tveksamt om en sådan funktion bör tillhandahållas genom att inrätta ett nytt nationellt Finansieringsbolag.

Utredningen föreslår en rad nya uppgifter för holdingbolagen, bland annat att de i högre grad ska engageras i uppdragsutbildning och utbildning för det livslånga lärandet. Uppsala universitet anser att det finns etablerade kanaler för dessa viktiga samhällsuppdrag. Holdingbolagens huvuduppdrag är och bör fortsättningsvis vara att som en del i de regionala innovationsstödsystemen bidra till högkvalitativ forskning kommer till nytta i samhället.

Utredningen föreslår ett nytt system för dimensionering av den statliga finansieringen av innovationskontor, kopplat till ett omfattande system för återkommande utvärderingar. Uppsala universitet avstyrker förslaget som är alltför kortsiktigt och kännetecknas av brist på tillit till lärosätenas förmåga att prioritera och ta ansvar för innovationsstödsverksamheten. Vad gäller finansieringen skulle lärosätena rent principiellt själva kunna ta ansvar för resursättning av innovationsstödsverksamheten inom ramen för befintliga anslag. Att låta resurstilldelning baseras på resultatet av en utvärdering är generellt tveksamt, och att genomföra en omfattande och resurskrävande utvärdering så ofta som vart fjärde år är inte ändamålsenligt.

Utredningen föreslår att 20 miljoner kronor per år satsas på ett nationellt centrum för entreprenörskap. Rollen för detta centrum beskrivs brett och ganska otydligt. Det ska drivas gemensamt av minst en högskola och en extern aktör men det ska inte bedriva forskning eller utbildning utan ”höja kunskapen om entreprenörskap vid svenska högskolor”. Vinnova skulle inrätta centrumet i konkurrens. Uppsala universitet avvisar denna satsning, och förordar som alternativ en riktad satsning på forskning av högsta internationella kvalitet om innovation och entreprenörskap.

Trots avvisandet av utredningens viktigaste förslag delar Uppsala universitet uppfattningen att det svenska innovationsstödsystemet behöver utvecklas och kontinuerligt förnyas. Uppsala universitet stödjer därför ambitionerna om att utveckla och förbättra innovationsstödsystemet på följande punkter:

- Ambitionen att ta ett samlat grepp om nyttiggörandeuppdraget och ansvarsfrågan är bra. Utredningen lyfter fram lärosätenas ansvar och vill premiera de lärosäten som tar väl hand om nyttiggörandefrågan, inklusive kultur- och attitydförändring. Uppsala universitet sympatiserar med denna hållning, men

vidhåller att varje lärosäte ändå självt måste få besluta kring hur organisering och styrning av innovationsstöd ska ske, liksom var ansvaret ska ligga.

- Förslaget med utökade VFT-medel i olika mognadsfaser välkomnas. Fortsatt fördelning via holdingbolagen säkerställer hög effektivitet och ska inte blandas ihop med medel inom myndigheten.

- Det är rimligt att storleken på de föreslagna riktade anslagen till innovationskontor ska bero på forskningsvolymen vid lärosätet, men en eventuell resursförstärkning får inte ske på bekostnad av existerande, redan hårt ansträngda basanslag.

- Ett utvecklat system för uppföljning och utvärdering i dialog med lärosätena välkomnas, där hänsyn tas till de långa utvecklingsprocesser (5-10 år) som är förknippade med innovationsutveckling.

- Utredningens förslag om lärosätenas ökade ansvar kring skydd av immateriella rättigheter är högst relevant för att stärka svensk forskning och innovationskraft.

- Uppsala universitet ser slutligen positivt på att forskningsråden får en större roll för att minska hinder och stimulera ökad rörlighet mellan akademi och övriga samhället.